

OBSAH

1. ÚVOD ----- 11

- 1.1 Slovo úvodem ----- 12
- 1.3 Seznam použitých zkratek ----- 13
- 1.3 Znak fonologické transkripce užitý v této učebnici ----- 14

2. VÝVOJ JAZYKA ----- 17

- 2.1 Obecné principy jazykového vývoje ----- 18
- 2.2 Příčiny jazykových změn ----- 21
 - 2.2.1 Vnější příčiny ----- 22
 - 2.2.2 Vnitřní příčiny ----- 24
- 2.3 Přehled fonetických změn ----- 26

3. LIDOVÁ LATINA A PROCES ROMANIZACE ----- 31

- 3.1 Lidová latina ----- 32
- 3.2 Zdroje lidové latiny ----- 33
- 3.3 Romanizace ----- 37
- 3.4 Klasifikace románských jazyků ----- 38

4. JAZYKOVÝ VÝVOJ LIDOVÉ LATINY ----- 41

- 4.1 Vokální systém lidové latiny ----- 42
 - 4.1.1 Přízvuk ----- 42
 - 4.1.2 Vokály přízvučné ----- 43
 - 4.1.3 Vokály nepřízvučné ----- 45
- 4.2 Konsonantický systém lidové latiny ----- 45
 - 4.2.1 Úvod ----- 45
 - 4.2.2 Jednoduché konsonanty ----- 46
 - 4.2.3 Konsonantické skupiny ----- 47
 - 4.2.4 Konsonanty na konci slova ----- 49
 - 4.2.5 Další změny ----- 50
- 4.3 Morfosyntaktický systém lidové latiny ----- 50
 - 4.3.1 Substantivum ----- 50
 - 4.3.1.1 Úvod ----- 50
 - 4.3.1.2 Deklinace substantiv ----- 51
 - 4.3.1.3 Rod substantiv ----- 53
 - 4.3.2 Adjektivum ----- 53
 - 4.3.2.1 Typy adjektiv ----- 53
 - 4.3.2.2 Stupňování adjektiv ----- 54
 - 4.3.3 Člen ----- 54

4.3.4	Zájmena -----	55
4.3.4.1	Osobní zájmena -----	55
4.3.4.2	Přivlastňovací zájmena -----	56
4.3.4.3	Ukazovací zájmena -----	56
4.3.4.4	Vztažná zájmena -----	57
4.3.4.5	Tázací zájmena -----	57
4.3.4.6	Neurčitá zájmena -----	58
4.3.4.7	Záporná zájmena -----	58
4.3.5	Číslovky -----	58
4.3.6	Sloveso -----	59
4.3.6.1	Úvod -----	59
4.3.6.2	Indikativ -----	60
4.3.6.2.1	Prézens (<i>laudō</i>) -----	60
4.3.6.2.2	Imperfektum (<i>laudābam</i>) -----	60
4.3.6.2.3	Futurum I (<i>laudābō</i>) -----	60
4.3.6.2.4	Perfektum (<i>laudāvī</i>) -----	61
4.3.6.2.5	Plusquamperfektum (<i>laudāveram</i>) -----	62
4.3.6.2.6	Futurum II (<i>laudāverō</i>) -----	62
4.3.6.3	Konjunktiv -----	62
4.3.6.3.1	Prézens (<i>laudem</i>) -----	62
4.3.6.3.2	Imperfektum (<i>laudārem</i>) -----	63
4.3.6.3.3	Perfektum (<i>laudāverim</i>) -----	63
4.3.6.3.4	Plusquamperfektum (<i>laudāvissem</i>) -----	63
4.3.6.4	Imperativ -----	63
4.3.6.4.1	Imperativ I (<i>laudā</i>) -----	63
4.3.6.4.2	Imperativ II (<i>laudātō</i>) -----	64
4.3.6.5	Nefinitní tvary slovesné -----	64
4.3.6.5.1	Infinitiv -----	64
4.3.6.5.1.1	Infinitiv (<i>laudāre</i>) -----	64
4.3.6.5.1.2	Infinitiv futura aktiva (<i>laudātūrum esse</i>) -----	64
4.3.6.5.1.3	Infinitiv perfekta aktiva (<i>laudāvisse</i>) -----	64
4.3.6.5.1.4	Infinitiv pasiva (<i>laudārī, laudātum esse, laudātum īrī</i>) -----	64
4.3.6.5.2	Participium -----	65
4.3.6.5.2.1	Participium pasivní (<i>laudātus</i>) -----	65
4.3.6.5.2.2	Participium aktivní (<i>laudāns</i>) -----	65
4.3.6.5.2.3	Participium futura aktiva (<i>laudātūrus</i>) -----	65
4.3.6.5.3	Supinum (<i>laudātum</i>) -----	65
4.3.6.5.4	Gerundium -----	65
4.3.6.5.4.1	Gerundivum (<i>laudandus</i>) -----	65
4.3.6.5.4.2	Gerundium (<i>laudandō</i>) -----	65
4.3.6.6	Shrnutí vývoje slovesa -----	66
4.3.7	Adverbium -----	67
4.3.7.1	Úvod -----	67
4.3.7.2	Adverbia dochovaná v románských jazycích -----	67
4.3.7.3	Zaniklá adverbia -----	68
4.3.7.4	Stupňování adverbí -----	68
4.3.8	Předložky -----	68
4.3.8.1	Úvod -----	68
4.3.8.2	Primární předložky -----	69
4.3.8.3	Sekundární předložky -----	69
4.3.9	Spojky -----	70
4.3.9.1	Souřadící spojky -----	70
4.3.9.2	Podřadící spojky -----	70

5. ETNICKÁ A JAZYKOVÁ CHARAKTERISTIKA PYRENEJSKÉHO POLOOSTROVA

PŘED VZNIKEM PORTUGALSKÉHO KRÁLOVSTVÍ ---- 71

- 5.1 Prerománské osídlení Pyrenejského poloostrova ---- 72
 - 5.1.1 Úvod ---- 72
 - 5.1.2 Baskové ---- 72
 - 5.1.3 Ligurové ---- 73
 - 5.1.4 Illyrové ---- 73
 - 5.1.5 Iberové ---- 73
 - 5.1.6 Tartésové ---- 74
 - 5.1.7 Kantabrové a Asturové ---- 74
 - 5.1.8 Keltové ---- 74
 - 5.1.9 Fénicičané ---- 75
 - 5.1.10 Řekové ---- 75
 - 5.1.11 Kartaginci ---- 75
- 5.2 Příchod Římanů ---- 75
- 5.3 Invaze germánských kmenů ---- 77
 - 5.3.1 Svévové ---- 77
 - 5.3.2 Vizigóti ---- 78
- 5.4 Arabská okupace Pyrenejského poloostrova ---- 79
 - 5.4.1 Příchod arabů a následná *reconquista* ---- 79
 - 5.4.2 Jazyková situace na Pyrenejském poloostrově v době arabské nadvlády ---- 80
 - 5.4.3 Založení Portugalského království ---- 81

6. Periodizace portugalského jazyka ---- 83

- 6.1 Úvod ---- 84
- 6.2 Preliterární období vývoje portugalštiny ---- 84
- 6.3 Období staré portugalštiny ---- 85
- 6.4 Období střední portugalštiny ---- 85
- 6.5 Období klasické a moderní portugalštiny ---- 86
- 6.6 Periodizace portugalštiny podle Francisca da Silveiry Buena ---- 87
- 6.7 Periodizace portugalštiny podle Iva Castra ---- 87
- 6.8 Periodizace psané portugalštiny podle Evanílda Bechary ---- 88
- 6.9 Periodizace portugalštiny uplatněná v této učebnici ---- 89

7. Nejstarší portugalsky psané texty ---- 93

- 7.1 Úvod ---- 94
- 7.2 *Auto de Partilhas* a *Testamento de 1193* ---- 94
- 7.3 *Testamento de Afonso II* ---- 96
- 7.4 *Notícia de Torto* ---- 96
- 7.5 Cesta k objevení nových textů ---- 98
- 7.6 *Notícia de Fiadores* ---- 99
- 7.7 *Pacto de Gomes Pais e Ramiro Pais* ---- 99
- 7.8 Klasifikace staroportugalských textů ---- 100
 - 7.8.1 Úřední texty ---- 100
 - 7.8.1.1 Panovnické listiny (*diplomas reais*) ---- 100
 - 7.8.1.2 Soukromé listiny (*diplomas particulares*) ---- 101
 - 7.8.1.3 Místní zákony (*leis locais*) ---- 102
 - 7.8.1.4 Obecné zákony (*leis gerais*) ---- 102
 - 7.8.2 Literární texty ---- 102

8. Jazykový vývoj staré a střední portugalštiny ---- 105

- 8.1 Vokální systém staré a střední portugalštiny ---- 106
 - 8.1.1 Vokály přízvučné ---- 106

8.1.2	Vokály nepřízvučné -----	108
8.1.2.1	Vokály nepřízvučné finální -----	108
8.1.2.2	Vokály nepřízvučné nefinální -----	109
8.1.3	Diftongy a hiáty -----	111
8.1.4	Nazální vokály -----	112
8.1.5	Nazální diftongy -----	114
8.2	Konsonantický systém staré a střední portugalštiny -----	115
8.2.1	Počáteční konsonanty jednoduché -----	115
8.2.1.1	Okluзивy -----	115
8.2.1.2	Nazály -----	117
8.2.1.3	Likvidy -----	118
8.2.1.4	Frikativy -----	118
8.2.1.5	Palatály -----	118
8.2.1.6	Sibilanty -----	119
8.2.2	Počáteční konsonantické skupiny -----	119
8.2.2.1	Skupiny konsonant + /l/ -----	119
8.2.2.2	Skupiny konsonant + /r/ -----	120
8.2.2.3	Skupina velární konsonant + /w/ -----	120
8.2.2.4	Skupina konsonantů /d/ + /j/ -----	121
8.2.3	Jednoduché konsonanty uvnitř slova -----	121
8.2.3.1	Okluзивy -----	121
8.2.3.2	Nazály -----	122
8.2.3.3	Likvidy -----	123
8.2.3.4	Frikativy -----	123
8.2.3.5	Palatály -----	124
8.2.3.6	Sibilanty -----	124
8.2.4	Konsonantické skupiny uvnitř slova -----	125
8.2.4.1	Zdvojené konsonanty -----	125
8.2.4.2	Skupina /ks/ -----	126
8.2.4.3	Skupina neznělý konsonant + likvida -----	126
8.2.4.4	Skupiny <ss>+<i> a <sc>+<e, i> -----	126
8.2.4.5	Skupina /gr/ -----	126
8.2.4.6	Skupiny /gn/ a /ngl/ -----	126
8.2.4.7	Skupiny /kt/ a /pt/ -----	127
8.2.4.8	Skupina /bl/ -----	127
8.2.4.9	Skupiny /pl, fl, kl, gl/ -----	127
8.2.4.10	Skupiny vokál + /l/ + /t, p, ɣ/ -----	128
8.2.4.11	Skupiny s nazálními konsonanty /m, n/ -----	128
8.2.4.12	Skupiny /lb/ a /rb/ -----	128
8.2.5	Konsonanty na konci slova -----	129
8.2.5.1	Vývoj konsonantů na konci slova -----	129
8.2.5.2	Vznik nových konsonantů na konci slova -----	129
8.2.6	Konsonantický systém staré a střední portugalštiny - shrnutí -----	129
8.3	Morfosyntaktický systém staré a střední portugalštiny -----	130
8.3.1	Substantivum -----	130
8.3.1.1	Paradigmatické třídy substantiv -----	131
8.3.1.2	Rod substantiv -----	131
8.3.1.3	Číslo substantiv -----	132
8.3.2	Adjektivum -----	132
8.3.2.1	Paradigmatické třídy adjektiv -----	132
8.3.2.2	Stupňování adjektiv -----	133
8.3.2.3	Postavení adjektiv -----	133
8.3.3	Člen -----	133

8.3.4	Zájmena	134
8.3.4.1	Osobní zájmena	134
8.3.4.2	Přivlastňovací zájmena	135
8.3.4.3	Ukazovací zájmena	136
8.3.4.4	Vztažná a tázací zájmena	137
8.3.4.5	Neurčitá zájmena	137
8.3.4.6	Záporná zájmena	138
8.3.5	Číslovky	138
8.3.6	Sloveso	138
8.3.6.1	Paradigmatické třídy sloves	138
8.3.6.2	Morfologie slovesa ve staré portugalštině	139
8.3.6.2.1	Indikativ	139
8.3.6.2.1.1	Prézens	139
8.3.6.2.1.2	Imperfektum	140
8.3.6.2.1.3	Futurum	141
8.3.6.2.1.4	Kondicionál	141
8.3.6.2.1.5	Jednoduché perfektum	142
8.3.6.2.1.6	Složené perfektum	145
8.3.6.2.1.7	Jednoduché plusquamperfektum	146
8.3.6.2.2	Konjunktiv	147
8.3.6.2.2.1	Prézens	147
8.3.6.2.2.2	Imperfektum	148
8.3.6.2.2.3	Futurum	149
8.3.6.2.3	Imperativ	150
8.3.6.2.4	Složené časy	150
8.3.6.2.5	Finitní tvary slovesné - shrnutí	151
8.3.6.2.6	Nefinitní tvary slovesné	151
8.3.6.2.6.1	Infinitiv	151
8.3.6.2.6.2	Flektivní infinitiv	152
8.3.6.2.6.3	Participium aktivní (přezentní)	153
8.3.6.2.6.4	Participium pasivní (minulé)	153
8.3.6.2.6.5	Gerundium	153
8.3.6.2.6.6	Slovesné perifráze	154
8.3.7	Adverbium	154
8.3.7.1	Tvoření adverbíí	154
8.3.7.2	Některá staroportugalská adverbia	155
8.3.7.3	Zájmenná příslovce	157
8.3.8	Předložky	157
8.3.9	Spojky	159
8.3.9.1	Souřadící spojky	159
8.3.9.2	Podřadící spojky	159
8.3.10	Slovní zásoba	160

9. JAZYKOVÝ VÝVOJ KLASICKÉ A MODERNÍ PORTUGALŠTINY ---- 161

9.1	Vokalický systém klasické a moderní portugalštiny	162
9.1.1	Vokály přízvukné	162
9.1.2	Vokály nepřívukné	162
9.1.2.1	Vokály nepřívukné finální	163
9.1.2.2	Vokály nepřívukné nefinální	164
9.1.3	Změny vokalického systému v 19. století	165
9.2	Konsonantický systém klasické a moderní portugalštiny	165
9.2.1	Simplifikace subsystému sibilant	165
9.2.2	Simplifikace opozice /tʃ/ - /ʃ/	166

9.2.3	Palatalizace implozivního /s/ a /z/ ----	166
9.2.4	Reorganizace opozice /r/ - /r/ ----	167
9.3	Morfosyntaktický systém klasické a moderní portugalštiny ----	167
9.3.1	Člen ----	167
9.3.2	Osobní předmětová zájmena ----	167
9.3.3	Zápor ----	168
9.3.4	Oslovování ----	168
9.3.5	Sloveso ----	168
9.3.5.1	Indikativ jednoduchého futura (<i>falarei</i>) ----	169
9.3.5.2	Indikativ složeného futura (<i>tereí falado</i>) ----	169
9.3.5.3	Kondicionál (<i>falaria</i>) ----	169
9.3.5.4	Indikativ složeného perfekta (<i>tenho falado</i>) ----	170
9.3.5.5	Indikativ jednoduchého plusquamperfekta (<i>falara</i>) ----	170
9.3.5.6	Gerundium (<i>falando</i>) ----	171
9.3.5.7	Participium minulé (<i>falado</i>) ----	171
9.3.5.8	Slovní zásoba ----	171
10.1	Historické okolnosti vývoje brazilské portugalštiny ----	174
10.2	Jazykový vývoj brazilské portugalštiny ----	176
10.2.1	Fonologický systém brazilské portugalštiny ----	176
10.2.2	Morfosyntaktický systém ----	178
10.2.3	Slovní zásoba ----	179
11	ETYMOLOGICKÁ CVIČENÍ ----	181
	PŘÍLOHA - UKÁZKA NEJSTARŠÍCH PORTUGALSKÝCH TEXTŮ ----	185
	BIBLIOGRAFIE ----	196
	REJSTŘÍK ----	200